

1 Co znamená pojem „rodičovská odpovědnost“ v praxi? Jaká jsou práva a povinnosti osoby s rodičovskou odpovědností?

Pojem „rodičovská odpovědnost“ je zakotven v Občanském zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb.). Tento pojem zahrnuje soubor práv a povinností rodičů, které spočívají v:

péči o dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, ochraně dítěte,

udržování osobního styku s dítětem,

zajišťování jeho výchovy a vzdělání,

určení místa jeho bydliště,

zastupování dítěte a spravování jeho jmění.

Rodičovská odpovědnost vzniká narozením dítěte a zaniká, jakmile dítě nabude plné svéprávnosti. Trvání a rozsah rodičovské odpovědnosti může změnit jen soud. Rodičovskou odpovědnost vykonávají rodiče v souladu se zájmy dítěte. Před rozhodnutím, které se týká zájmu dítěte, sdělí rodiče dítěti vše potřebné, aby si mohlo vytvořit vlastní názor o dané záležitosti a rodičům jej sdělit; to neplatí, není-li dítě schopno sdělení náležitě přijmout nebo není schopno vytvořit si vlastní názor nebo není schopno tento názor rodičům sdělit. Náзору dítěte rodiče věnují patřičnou pozornost a berou názor dítěte při rozhodování v úvahu. Rodičovskou odpovědnost týkající se osoby dítěte vykonávají rodiče způsobem a v míře odpovídající stupni vývoje dítěte. Rozhodují-li rodiče o vzdělání nebo o pracovním uplatnění dítěte, vezmou v úvahu jeho názor, schopnosti a nadání.

Dokud se dítě nestane svéprávným, mají rodiče právo usměrňovat své dítě výchovnými opatřeními, jak to odpovídá jeho rozvíjejícím se schopnostem, včetně omezení sledujících ochranu morálky, zdraví a práv dítěte, jakož i práv jiných osob a veřejného pořádku. Dítě je povinno se těmto opatřením podřídit. Výchovné prostředky lze použít pouze v podobě a míře, která je přiměřená okolnostem, neohrožuje zdraví dítěte ani jeho rozvoj a nedotýká se lidské důstojnosti dítěte.

Má se za to, že každý nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, je způsobilý k právním jednáním co do povahy přiměřeným rozumové a volní vyspělosti nezletilých jeho věku. Rodiče mají povinnost a právo zastupovat dítě při právních jednáních, ke kterým není právně způsobilé. Rodiče zastupují dítě společně, jednat však může každý z nich; jedná-li jeden z rodičů v záležitosti dítěte sám vůči třetí osobě, která je v dobré víře, má se za to, že jedná se souhlasem druhého rodiče. Rodič nemůže dítě zastoupit, jestliže by mohlo dojít ke střetu zájmů mezi ním a dítětem nebo mezi dětmi těchto rodičů. V takovém případě jmenuje soud dítěti opatrovníka. Nedohodnou-li se rodiče, který z nich dítě při právním jednání zastoupí, rozhodne soud na návrh rodiče, který z rodičů bude za dítě právně jednat a jakým způsobem.

Rodiče mají povinnost a právo pečovat o jmění dítěte, především je jako řádní hospodáři spravovat. S peněžními prostředky, o kterých lze předpokládat, že nebudou zapotřebí k úhradě výdajů souvisejících s majetkem dítěte, musí bezpečně nakládat. Při právním jednání, které se týká jednotlivé součásti jmění dítěte, vystupují rodiče jako jeho zástupci; rodič nemůže dítě zastoupit, jestliže by mohlo dojít ke střetu zájmů mezi ním a dítětem nebo mezi dětmi těchto rodičů. V takovém případě jmenuje soud dítěti opatrovníka. Porušil-li rodiče povinnost pečovat o jmění dítěte jako řádní hospodáři, nahradí dítěti škodu z toho vzniklou společně a nerozdílně. Nedohodnou-li se rodiče o podstatných věcech při péči o jmění dítěte, rozhodne na návrh rodiče soud. K právnímu jednání, které se týká existujícího i budoucího jmění dítěte nebo jednotlivé součásti tohoto jmění, potřebují rodiče souhlas soudu, ledaže se jedná o běžné záležitosti, nebo o záležitosti sice výjimečné, ale týkající se zanedbatelné majetkové hodnoty.

2 Kdo obvykle nese rodičovskou odpovědnost vůči nezletilému?

Rodičovská odpovědnost náleží stejně oběma rodičům. Má ji každý rodič, ledaže jí byl zbaven. Není podstatné, zda jsou rodiče dítěte sezdaní či nikoli, a zda se dítě narodilo v manželství či mimo něj.

Rodičovskou odpovědnost vykonávají rodiče ve vzájemné shodě. Hrozí-li při rozhodování o záležitosti dítěte nebezpečí z prodlení, může jeden z rodičů rozhodnout nebo dát přivolení sám; je ale povinen neprodleně sdělit druhému rodiči, jaký je stav věcí. Jedná-li jeden z rodičů v záležitosti dítěte sám vůči třetí osobě, která je v dobré víře, má se za to, že jedná se souhlasem druhého rodiče. Nedohodnou-li se rodiče v záležitosti, která je pro dítě významná zejména se zřetelem k jeho zájmu, rozhodne soud na návrh rodiče; to platí i tehdy, vyloučil-li jeden rodič z rozhodování o významné záležitosti dítěte druhého rodiče. Za významnou záležitost se považují zejména nikoli běžné léčebné a obdobné zákroky, určení místa bydliště a volba vzdělání nebo pracovního uplatnění dítěte.

Brání-li rodiči ve výkonu jeho rodičovské odpovědnosti závažná okolnost a lze-li se domnívat, že je toho v souladu se zájmy dítěte třeba, může soud rozhodnout, že se výkon rodičovské odpovědnosti pozastavuje. Nevykonává-li rodič svoji rodičovskou odpovědnost řádně a vyžaduje-li to zájem dítěte, soud jeho rodičovskou odpovědnost omezí, nebo omezí její výkon, a zároveň stanoví rozsah tohoto omezení. Zneužívá-li rodič svoji rodičovskou odpovědnost nebo její výkon, anebo svoji rodičovskou odpovědnost nebo její výkon závažným způsobem zanedbává, soud jej jeho rodičovské odpovědnosti zbaví. Spáchal-li rodič proti svému dítěti úmyslný trestný čin, nebo použil-li rodič své dítě, které není trestně odpovědné, ke spáchání trestného činu, soud zvlášť posoudí, nejsou-li tu důvody pro zbavení rodiče jeho rodičovské odpovědnosti.

Nežije-li některý z rodičů nebo není-li znám, nemá-li některý z rodičů rodičovskou odpovědnost, nebo je-li výkon jeho rodičovské odpovědnosti pozastaven, vykonává rodičovskou odpovědnost druhý rodič; to platí i tehdy, je-li rodičovská odpovědnost jednoho z rodičů omezena nebo je-li omezen její výkon. Nemá-li žádný z rodičů rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu nebo je-li výkon rodičovské odpovědnosti obou rodičů pozastaven, anebo je-li rodičovská odpovědnost rodičů dotčena některým z uvedených způsobů, ale každého jinak, jmenuje soud dítěti poručníka, kterému náleží povinnosti a práva rodičů nebo jejich výkon na místě rodičů. Je-li rodičovská odpovědnost rodičů omezena nebo je-li omezen její výkon, jmenuje soud dítěti opatrovníka.

Pokud je dítě osvojené, práva a povinnosti vyplývající z rodičovské odpovědnosti se přenáší na jeho osvojitele, a to okamžikem, kdy rozhodnutí soudu o osvojení dítěte nabyde právní moci.

3 Pokud rodiče nejsou způsobilí nebo si nepřejí nést rodičovskou odpovědnost vůči svým dětem, je možné místo nich jmenovat jinou osobu?

Rozhodne-li soud o omezení svéprávnosti rodiče, rozhodne zároveň o jeho rodičovské odpovědnosti. Výkon rodičovské odpovědnosti nezletilého rodiče, který dříve přiznáním svéprávnosti nebo uzavřením manželství nenabyl plné svéprávnosti, je až do doby, kdy nabude plnou svéprávnost, pozastaven; to neplatí o výkonu povinnosti a práva péče o dítě, ledaže soud vzhledem k sobě rodiče rozhodne, že výkon této povinnosti a tohoto práva se pozastavuje až

do doby, kdy rodič nabude plnou svéprávnost. Výkon rodičovské odpovědnosti rodiče, jehož svéprávnost byla v této oblasti omezena, je po dobu omezení jeho svéprávnosti pozastaven, ledaže soud rozhodne, že se rodiči vzhledem k jeho osobě zachovává výkon povinnosti a práva péče o dítě a osobního styku s dítětem.

Není-li tu žádný z rodičů, který má a vůči svému dítěti vykonává rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu, soud jmenuje dítěti poručníka. Poručník má vůči dítěti zásadně všechny povinnosti a práva jako rodič, ale nemá k dítěti vyživovací povinnost. S ohledem na osobu poručníka nebo poměry dítěte, jakož i s ohledem na to, z jakého důvodu rodiče nemají všechny povinnosti a práva, může být výjimečně okruh povinností a práv poručníka vymezen jinak. Poručník musí být plně svéprávný a svým způsobem života zaručovat, že je schopen funkci řádně vykonávat. Do funkce poručníka může soud jmenovat i dvě osoby, kterými budou zpravidla manželé. Není-li to v rozporu se zájmy dítěte, jmenuje soud poručníkem toho, koho naznačili rodiče. Jinak soud jmenuje poručníkem některou z osob příbuzných nebo blízkých dítěti nebo jeho rodině, ledaže rodič takovou osobu výslovně vyloučil. Není-li takové osoby, jmenuje soud poručníkem jiného vhodného člověka. Pokud za poručníka dítěte nemůže být ustanovená fyzická osoba, soud pověří orgán sociálně-právní ochrany dětí, a to až do doby, kdy soud jmenuje dítěti jiného poručníka nebo dokud se poručník neujme funkce. Poručník podléhá doзору soudu. Sestavuje soupis jmění jak na počátku, tak na konci funkce. Pravidelně předkládá soudu zprávy o dítěti, jeho vývoji a účty ze správy jmění. Každé rozhodnutí poručníka v nikoli běžné záležitosti musí být schváleno soudem.

Další možností je svěřit dítě do pěstounské péče. Pěstounství je osobní péčí o dítě třetí osobou; nedochází při něm však k přijetí cizího dítěte za své jako v případě osvojení. Pěstoun při výchově dítěte vykonává přiměřeně povinnosti a práva rodičů. Je povinen a oprávněn rozhodovat jen o běžných záležitostech dítěte, v těchto záležitostech dítě zastupovat a spravovat jeho jmění. Má povinnost informovat rodiče dítěte o jeho podstatných záležitostech. Vyžadují-li to okolnosti, stanoví další povinnosti a práva pěstouna soud. Rodičům zůstávají vůči dítěti zachovány povinnosti a práva vyplývající z rodičovské odpovědnosti, včetně práva se s dítětem osobně a pravidelně stýkat i práva na informace o dítěti, s výjimkou práv a povinností, které zákon stanoví pěstounovi, ledaže soud z důvodů hodných zvláštního zřetele rozhodne jinak. Pěstoun vůči dítěti nemá vyživovací povinnost.

Pěstoun musí skýtat záruky řádné péče, mít bydliště na území České republiky a musí souhlasit se svěřením dítěte do pěstounské péče. Je jím zpravidla příbuzný, ale může to být i třetí osoba, které orgán sociálně-právní ochrany dětí zprostředkoval pěstounství (za tímto účelem krajský úřad vede evidenci žadatelů vhodných stát se pěstouny). Soud může dítě svěřit do pěstounské péče na přechodnou dobu (například po dobu pobytu rodiče v léčebně) i na neurčito. Pěstounství tak může řešit nastalé krize v rodině nebo zajistit péči v náhradním rodinném prostředí. Aby byl snížen počet dětí umístovaných do ústavů nebo zařízení ústavního typu, má pěstounská péče přednost před ústavní výchovou. Pěstoun pobírá od státu dávky pěstounské péče (např. příspěvek na úhradu potřeb dítěte, příspěvek při ukončení pěstounské péče, odměnu pěstouna atd.)

Občanský zákoník dále upravuje institut svěření dítěte do péče jiné osoby pro případ, že o dítě nemůže osobně pečovat žádný z rodičů ani poručník. Takové svěření nenahrazuje pěstounskou péči, ani péči, která musí předcházet osvojení. Má přednost před péčí o dítě v ústavní výchově. Pečující osoba musí skýtat záruky řádné péče, mít bydliště na území České republiky a souhlasit se svěřením dítěte do osobní péče. Povinnosti a práva pečující osoby vymezi soud, jinak se přiměřeně použije úprava pěstounství.

Rodiče jako zákonní zástupci mohou pro vyřízení záležitosti dítěte, nejedná-li se o záležitosti osobního stavu, uzavřít smlouvu o zastoupení osobou s odbornými znalostmi, popřípadě i jinou vhodnou osobou. Uzavře-li dítě smlouvu o zastoupení, nemá to vliv na zákonné zastoupení dětí rodiči. Nedojde-li mezi zákonným a smluvním zástupcem k dohodě, rozhodne soud v souladu se zájmy dítěte.

Jsou-li výchova dítěte nebo jeho tělesný, rozumový či duševní stav, anebo jeho řádný vývoj ohroženy nebo narušeny do té míry, že je to v rozporu se zájmy dítěte, anebo jsou-li tu vážné důvody, pro které rodiče nemohou jeho výchovu zabezpečit, může soud jako nezbytné opatření nařídít ústavní výchovu. Učiní tak zejména tehdy, kdy dříve učiněná opatření nevedla k nápravě. Soud přitom vždy zvažuje, zda není na místě dát přednost svěření dítěte do péče fyzické osoby. Ústavní výchovu lze nařídít nejdéle na dobu tří let, přičemž je možné ji prodloužit (i opakovaně), jestliže důvody pro nařízení ústavní výchovy stále trvají (vždy maximálně na tři roky). Pominou-li důvody, pro které byla ústavní výchova nařízena, nebo je-li možné zajistit dítěti jinou než ústavní péči, soud neprodleně ústavní výchovu zruší a zároveň rozhodne podle okolností o tom, komu bude napříště dítě svěřeno do péče.

4 Jestliže jsou rodiče rozvedeni nebo žijí odděleně, jak se stanoví rodičovská odpovědnost pro budoucnost?

Rozhodnutí o péči o dítě je nezbytnou podmínkou rozvodu manželství jeho rodičů. Při rozhodování soud uváží zájem dítěte; od souhlasného stanoviska rodičů se soud odchýlí jen tehdy, vyžaduje-li to zájem dítěte. Soud může svěřit dítě do péče jednoho z rodičů, nebo do střídavé péče, nebo do společné péče; soud může dítě svěřit i do péče jiné osoby než rodiče, je-li to potřebné v zájmu dítěte. Soud bere ohled na osobnost dítěte, zejména na jeho vlohy a schopnosti ve vztahu k vývojovým možnostem a životním poměrům rodičů, jakož i na citovou orientaci a zázemí dítěte, na výchovné schopnosti každého z rodičů, na stávající a očekávanou stálost výchovného prostředí, v němž má dítě napříště žít, na citové vazby dítěte k jeho sourozencům, prarodičům, popřípadě dalším příbuzným i nepříbuzným osobám. Soud vezme vždy v úvahu, který z rodičů dosud o dítě řádně pečoval a řádně dbal o jeho citovou, rozumovou a mravní výchovu, jakož i to, u kterého z rodičů má dítě lepší předpoklady zdravého a úspěšného vývoje. Soud dbá rovněž na právo dítěte na péči obou rodičů a udržování pravidelného osobního styku s nimi, na právo druhého rodiče, jemuž dítě nebude svěřeno, na pravidelnou informaci o dítěti, dále soud bere zřetel rovněž ke schopnosti rodiče dohodnout se na výchově dítěte s druhým rodičem. Soud může rozhodnout i tak, že schválí dohodu rodičů, ledaže je zřejmé, že dohodnutý způsob výkonu rodičovské odpovědnosti není v souladu se zájmem dítěte.

Nežijí-li spolu rodiče nezletilého dítěte, které není plně svéprávné, a nedohodnou-li se o úpravě péče o takové dítě, rozhodne o ní i bez návrhu soud. Řídí se obdobnými pravidly pro rozhodování o péči o dítě jako v případě rozvodu manželství.

Rodič, který má dítě v péči, a druhý rodič se spolu dohodnou, jak se rodič, který dítě v péči nemá, bude s dítětem stýkat. Nedohodnou-li se rodiče, nebo vyžaduje-li to zájem na výchově dítěte a poměry v rodině, soud styk rodiče s dítětem upraví. V odůvodněných případech může soud určit místo styku rodiče s dítětem. Je-li to nutné v zájmu dítěte, soud omezi právo rodiče osobně se stýkat s dítětem, anebo tento styk i zakáže.

Změní-li se poměry, soud změni rozhodnutí týkající se výkonu povinností a práv vyplývajících z rodičovské odpovědnosti i bez návrhu.

5 Jestliže se rodiče dohodnou na otázkách rodičovské odpovědnosti, jaké náležitosti musí splnit, aby tato dohoda byla právně závazná?

V případě rozvodu rodičů musí dohoda mezi rodiči o způsobu výkonu rodičovské odpovědnosti upravovat, jak bude každý z rodičů o dítě po rozvodu rodičů pečovat. Rodiče v dohodě mohou také upravit styk rodičů s dítětem. Taková dohoda podléhá souhlasu soudu. Soud schválí dohodu rodičů, ledaže je zřejmé, že dohodnutý způsob výkonu rodičovské odpovědnosti není v souladu se zájmy dítěte. Obdobně to platí i pro dohodu rodičů v případě, že spolu rodiče dítěte nežijí.

6 Jestliže se rodiče nedohodnou o otázkách rodičovské odpovědnosti, jaké jsou alternativní prostředky pro vyřešení sporu bez účasti soudu?

Za účelem ochrany zájmů dítěte soud v řízení o péči o nezletilé vede rodiče k nalezení smírného řešení. Soud může rodičům uložit na dobu nejvýše 3 měsíců účast na mimosoudním smířčím nebo mediačním jednání nebo rodinné terapii nebo jim nařídí setkání s odborníkem v oboru pedopsychologie.

Mimoto je možné využít služeb tzv. manželských a rodinných poraden, které poskytují pomoc prostřednictvím kvalifikovaných psychologů a sociálních pracovníků.

Dále orgán sociálně-právní ochrany dětí může rodiči, který nerespektuje práva dítěte nebo druhého rodiče (např. na péči, na pravidelný styk), domluvit, poučit ho o právní úpravě a následcích jeho chování. Orgán sociálně-právní ochrany dětí rovněž může uložit rodičům povinnost využít odbornou poradenskou pomoc, pokud rodiče nejsou schopni řešit problémy spojené s výchovou dítěte bez odborné poradenské pomoci, zejména při sporech o úpravě výchovy dítěte nebo úpravě styku s dítětem.

7 Jestliže se rodiče obrátí na soud, o jakých otázkách týkajících se nezletilého může soud rozhodnout?

Za splnění předepsaných podmínek může soud na žádost rodičů rozhodnout zejména o těchto záležitostech týkajících se poměrů mezi rodiči a dětmi: práva osobního charakteru (např. právo určit jméno a příjmení dítěte či právo dát souhlas s osvojením dítěte) péče o dítě a úprava styku s dítětem, náhradní formy péče o dítě (např. poručenství, svěřením dítěte do péče jiné osoby, pěstounství, ústavní výchova), vyživovací povinnost,

zastupování a péče o jméno dítěte, souhlas s právním jednáním dítěte,

o záležitostech pro dítě významných, na nichž se rodiče nemohou dohodnout (za významnou záležitost se považují zejména nikoli běžné léčebné a obdobné zákroky, určení místa bydliště a volba vzdělání nebo pracovního uplatnění dítěte).

Nejčastěji soud rozhoduje o tom, komu svěří dítě do péče, eventuálně o úpravě styku s dítětem, a o úpravě výživného.

8 Jestliže soud rozhodne o svěřením dítěte do péče výlučně jednomu z rodičů, znamená to, že tento rodič může rozhodovat o všem, co se tohoto dítěte týká, aniž by to musel konzultovat s druhým rodičem?

Péče o dítě je pouze částí práv a povinností, které zahrnuje rodičovská odpovědnost. Pokud tedy rodič, jemuž dítě nebylo svěřeno do péče, nebyl zbaven rodičovské odpovědnosti, ani mu nebyla rodičovská odpovědnost omezena či pozastavena, nadále jí ve vztahu k ostatním složkám rodičovské odpovědnosti vykonává a neztrácí právo rozhodovat o významných záležitostech týkajících se dítěte. Rodičovskou odpovědnost vykonávají rodiče ve vzájemné shodě a v souladu se zájmem dítěte. Hrozí-li při rozhodování o záležitosti dítěte nebezpečí z prodlení, může jeden z rodičů rozhodnout nebo dát přivolení sám; je ale povinen neprodleně sdělit druhému rodiči, jaký je stav věcí.

Nedohodnou-li se rodiče v záležitosti, která je pro dítě významná zejména se zřetelem k jeho zájmu, rozhodne soud na návrh rodiče; to platí i tehdy, vyloučil-li jeden rodič z rozhodování o významné záležitosti dítěte druhého rodiče. Soud rovněž rozhodne na návrh rodiče v případě, že se rodiče nedohodnou, který z nich dítě zastoupí při právním jednání či o podstatných věcech při péči o jméno dítěte.

Rodiče jsou povinni si vzájemně sdělit vše podstatné, co se týká dítěte a jeho zájmů.

9 Jestliže soud rozhodne o společné péči rodičů, co to v praxi znamená?

Občanský zákoník rozlišuje mezi svěřením dítěte do péče jednoho z rodičů, do střídavé péče, do společné péče, nebo do péče jiné osoby než rodiče. Při rozhodování o svěřením do péče soud rozhoduje tak, aby jeho rozhodnutí odpovídalo zájmům dítěte. Rozhodnutí o společné nebo střídavé péči může soud vydat, pokud jsou rodiče spolu schopni komunikovat a vzájemně spolupracovat.

Společná péče (společná výchova)

Tato forma úpravy péče o dítě znamená, že zde není konkrétní rozhodnutí o svěřením dítěte do výchovy jednoho z rodičů. V praxi to znamená, že při společné péči může jeden rodič např. zabezpečovat vzdělávací potřeby dítěte a druhý jeho sportovní aktivity nebo se jeden rodič stará o jazykové studium dítěte, zatímco druhý rodič se věnuje jiným mimoškolním aktivitám dítěte. Oba rodiče se podílí na poskytování zdravotní péče a zabezpečování materiálních potřeb dítěte (např. vaření, úklid, ošacení atd.). Má-li být dítě svěřeno do společné péče, je třeba, aby s tím rodiče souhlasili.

Střídavá péče (střídavá výchova)

Střídavá péče znamená, že se dítě svěří do výchovy střídavě jednomu z rodičů na přesně stanovené časové období. Soud zároveň vymezí práva a povinnosti uplatňující se po čas těchto časových období.

10 Na jaký soud nebo úřad je třeba se obrátit s žalobou přiznání o rodičovské odpovědnosti? Jaké náležitosti je nutno dodržet a jaké dokumenty je třeba předložit?

S návrhem, který se týká rodičovských práv a povinností, je nutné se obrátit na okresní soud (v Praze na obvodní soud, v Brně na Městský soud), v jehož obvodu má nezletilé dítě bydliště, a nemá-li bydliště, okresní soud, v jehož obvodu se zdržuje. Soud může v záležitostech týkajících se nezletilých dětí rozhodovat i bez návrhu.

Náležitosti návrhu závisí na druhu návrhu. Je však nutné vždy uvést jméno, příjmení, bydliště účastníků, popřípadě rodná čísla účastníků a jejich zástupců, vylíčení rozhodujících skutečností, označení důkazů, jichž se navrhovatel dovolává, a musí z něj být patrné, čeho se navrhovatel domáhá a kterému soudu je návrh určen.

Návrh musí obsahovat všechny důležité dokumenty týkající se dané záležitosti – např. rodný list, oddací list, předcházející rozhodnutí soudu týkající se dítěte apod. Návrh v listinné podobě je třeba předložit v potřebném množství stejnopisů, aby jeden stejnopis zůstal u soudu a aby každý účastník dostal jednu kopii, je-li to třeba.

11 Jaké řízení se v těchto případech používá? Existuje zrychlené řízení?

Soud může zahájit řízení ve věcech péče soudu o nezletilé i tehdy, pokud ve věci nebyl podán návrh.

Pomocí předběžného opatření může soud ještě před vydáním rozhodnutí ve věci samé, je-li třeba, aby zatím byly upraveny poměry účastníků, nebo je-li obava, že by výkon soudního rozhodnutí byl ohrožen, uložit účastníkovi řízení, aby platil výživné v nezbytné míře nebo svěřit dítě do péče jednoho z rodičů, popř. osobě, kterou ustanoví soud. Předběžné opatření se obecně vydává na návrh, avšak v případě, kdy lze bez návrhu zahájit řízení ve věci samé (tedy i řízení ve věcech péče soudu o nezletilé), lze i předběžné opatření nařídit bez návrhu. Příslušným k nařízení předběžného opatření je soud, který je příslušný k řízení o věci, nestanoví-li zákon jinak. Návrh na nařízení předběžného opatření musí obsahovat náležitosti dle § 42 odst. 4 a dle § 75 občanského soudního řádu (zákon č. 99/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů), tedy zejména: údaj o tom, kterému soudu je návrh určen; kdo návrh činí a jaké věci se týká, tj. vylíčení skutečností, které odůvodňují takové předběžné opatření, jaké je navrhováno; co se návrhem sleduje, tj. jakého předběžného opatření se navrhovatel domáhá; vylíčení skutečností o tom, že je třeba zatím upravit poměry účastníků nebo že je tu obava, že by výkon soudního rozhodnutí byl ohrožen a dále označení dne, v němž byl návrh vyhotoven a podpis navrhovatele nebo jeho zástupce. K návrhu je nutné připojit listiny, jichž se navrhovatel dovolává. Obecně u předběžných opatření platí, že k zajištění náhrady škody nebo jiné újmy, která by vznikla předběžným opatřením, je navrhovatel povinen složit nejpozději ve stejný den, kdy podal u soudu návrh na nařízení předběžného opatření, jistotu v předepsané výši. Ovšem jde-li o předběžné opatření ve věci výživného nebo jde-li o předběžné opatření, které může soud nařídit i bez návrhu, složení jistoty se nevyžaduje. O návrhu na předběžné opatření rozhodne soud bezodkladně. Není-li tu nebezpečí z prodlení, může soud o návrhu na předběžné opatření rozhodnout až do uplynutí 7 dnů poté, co byl podán. Soud rozhoduje bez slyšení účastníků. Při nařízení předběžného opatření soud uloží navrhovateli, aby ve lhůtě, kterou mu určí, podal u soudu návrh na zahájení řízení. Může také stanovit, že předběžné opatření bude trvat jen po určenou dobu.

Zákon o zvláštních řízeních soudních (zákon č. 292/2013 Sb., ve znění pozdějších předpisů) upravuje zvláštní předběžné opatření pro případ, že se nezletilé dítě ocitlo ve stavu nedostatku řádné péče bez ohledu na to, zda tu je či není osoba, která má právo o dítě pečovat, nebo je-li život dítěte, jeho normální vývoj nebo jiný důležitý zájem vážně ohrožen nebo byl-li narušen. V takovém případě soud předběžným opatřením, které soud může nařídit pouze na návrh

orgánu sociálně-právní ochrany dětí, upraví poměry dítěte na nezbytně nutnou dobu tak, že nařídí, aby dítě bylo umístěno ve vhodném prostředí, které v usnesení označí. Takovým předběžným opatřením lze svěřit dítě i do pěstounské péče na přechodnou dobu, po kterou rodič nemůže dítě ze závažných důvodů vychovávat, nebo po jejímž uplynutí lze dítě svěřit do péče před osvojením, dát souhlas rodiče s osvojením či rozhodnout o tom, že není třeba souhlasu rodiče k osvojení. O návrhu na předběžné opatření soud rozhodne bezodkladně, nejpozději do 24 hodin od jeho podání. Rozhodnutí se vykonává ihned po jeho nařízení, přičemž soud spolupracuje při jeho výkonu s příslušnými orgány veřejné moci.

12 Mohu získat právní pomoc na pokrytí nákladů řízení?

Podle zákona o soudních poplatcích (zákon č. 549/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů) jsou od poplatků osvobozena řízení ve věcech opatrovnických a péče soudů o nezletilé. To znamená, že navrhovatel, který překládá návrh týkající se rodičovských práv a povinností, nemá povinnost platit soudní poplatky. Za určitých podmínek lze ustanovit bezplatně či za sníženou odměnu právního zástupce. Soud zástupce ustanoví na žádost účastníku, u něhož jsou předpoklady, aby byl soudem zcela či zčásti osvobozen od soudních poplatků, jestliže je to nezbytně třeba k ochraně jeho zájmů. Vyžaduje-li to ochrana zájmů účastníka, je mu ustanoven zástupce z řad advokátů. Ustanovení zástupce musí odůvodňovat poměry účastníka (v praxi se může jednat o nepříznivé majetkové poměry nebo nepříznivou sociální situaci a vždy je nutné zohlednit konkrétní okolnosti případu) a nesmí jít o svévolné nebo zřejmě bezúspěšné uplatňování nebo bránění práva.

Zákon o zajištění právní pomoci v přeshraničních sporech v rámci Evropské unie (zákon č. 629/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů) upravuje přístup k právní pomoci v rámci soudních řízení v členském státě Evropské Unie, kterého se účastní fyzická osoba s pobytem v jiném členském státě. Tato pomoc se týká soudního řízení ve fázi nalézací i vykonávací.

Zákon o advokacii (zákon č. 85/1996 Sb., ve znění pozdějších předpisů) stanoví podmínky, za kterých je možné požádat o bezplatné přidělení právního poradce přímo Českou advokátní komoru.

13 Je možno se odvolat proti rozhodnutí ve věci rodičovské odpovědnosti?

Ano, proti rozhodnutí týkajícímu se rodičovské odpovědnosti se lze odvolat. Okresní soudy jsou prvostupňovými soudy pro řízení o právech a povinnostech vyplývajících z rodičovské odpovědnosti. Krajské soudy (nebo Městský soud v Praze) rozhodují o odvolání proti rozhodnutí prvostupňových soudů. Odvolání proti rozhodnutí soudu je možné podat do 15 dnů od doručení písemného vyhotovení rozhodnutí u soudu, proti jehož rozhodnutí směřuje, a pokud to zákon nevylučuje (není např. možné podat odvolání proti výroku soudu o schválení dohody rodičů o péči o dítě). Odvolání je podáno včas také po uplynutí patnáctidenní lhůty, pokud se odvolatel řídil nesprávným poučením soudu o odvolání.

Je třeba zdůraznit, že některá rozhodnutí mohou být předběžně vykonatelná - dají se tedy vykonat navzdory tomu, že proti nim bylo podáno odvolání. Předběžně vykonatelná jsou rozsudky odsuzující k plnění výživného a rozsudky, jimiž se prodlužuje trvání výchovného opatření, kterým bylo dítě dočasně odňato z péče rodičů nebo jiné fyzické osoby.

14 V určitých případech může být nezbytné obrátit se na soud, aby rozhodnutí ohledně rodičovské odpovědnosti vymohl. Jaký postup se v těchto případech použije?

V České republice je nutné podat návrh na výkon rozhodnutí týkající se péče o nezletilé děti u soudu. Postup uplatňovaný při výkonu rozhodnutí se řídí zákonem o zvláštních řízeních soudních (zákon č. 292/2013 Sb., ve znění pozdějších předpisů).

Pro řízení je příslušný obecný soud nezletilého, kterým je okresní soud (v Praze obvodní soud, v Brně Městský soud), v jehož obvodu má nezletilý na základě dohody rodičů nebo rozhodnutí soudu, popřípadě jiných rozhodujících skutečností své bydliště. Návrh musí obsahovat všechny potřebné informace (označení oprávněné a povinné strany, určení rozsahu a obsahu závazku povinné strany a konečného termínu pro plnění příslušného závazku a specifikaci tzv. exekučního titulu – rozhodnutí, které se bude vykonávat).

Před nařízením výkonu rozhodnutí může soud, pokud k tomu shledá zvláštní důvody, nebo nebyl-li povinný poučen o následcích nesplnění povinností, vyzvat povinného k plnění rozhodnutí nebo dohody a poučit jej o možnosti výkonu rozhodnutí ukládáním pokut nebo odnětím dítěte. Soud může také požádat příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí, aby vedl povinného ke splnění povinností, aniž by bylo třeba nařizovat výkon rozhodnutí.

Pokud osoba nesplní povinnost ani po poučení soudem, nařídí soud výkon rozhodnutí uložením pokuty, a to i opakovaně. Výše jednotlivé pokuty nesmí přesahovat 50 000 Kč. Mezi další opatření, která soud může nařídit, patří setkání s mediátorem, setkání s odborníkem v oboru pedopsychologie nebo stanovení plánu navykacího režimu tak, aby byl umožněn postupný kontakt dítěte s osobou oprávněnou ke styku s ním.

Pokud i přes uskutečnění uvedených opatření nedojde ke splnění povinností nebo je z okolností zřejmé, že by tento postup nevedl ke splnění povinností, nařídí soud ve výjimečných případech výkon rozhodnutí odnětím dítěte proti tomu, u koho podle dohody nebo rozhodnutí nemá být. Rozhodnutí, kterým byl výkon rozhodnutí o odnětí dítěte nařízen, se doručuje povinnému až při provedení výkonu.

15 Co bych měl učinit, aby bylo rozhodnutí o rodičovské zodpovědnosti, které bylo vydáno soudem v jiném členském státě, uznáno a vykonáno v tomto členském státě?

Rozhodnutí ve věcech rodičovské odpovědnosti, které vydaly soudy v členských státech Evropské unie, jsou v České republice uznávána v souladu s nařízením Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské odpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000 (dále "nařízení č. 2201/2003"), aniž by bylo vyžadováno zvláštní řízení. Každá osoba mající právní zájem se však může obrátit na soud s návrhem na vydání rozhodnutí o uznání nebo neuznání rozhodnutí. V České republice jsou k tomuto řízení v prvním stupni příslušné okresní soudy (v Praze obvodní soudy, v Brně Městský soud). Místně příslušný je okresní soud, který je obecným soudem navrhovatele, jinak okresní soud, v jehož obvodu nastala nebo může nastat skutečnost, pro kterou má uznání význam.

Než může být rozhodnutí ve věcech rodičovské odpovědnosti vydané v jiném členském státě v České republice vykonáno, musí být prohlášeno za vykonatelné podle zvláštního postupu v souladu s výše uvedeným nařízením č. 2201/2003. Návrh na prohlášení vykonatelnosti se v České republice podává u místně příslušného okresního soudu (v Praze u obvodního soudu, v Brně u Městského soudu v Brně). Místní příslušnost se v souladu s nařízením č. 2201/2003 určí podle místa obvyklého bydliště osoby, vůči které je výkon navrhován, nebo podle místa obvyklého bydliště dítěte; pokud se ani jedno z těchto míst nenalézá v členském státě výkonu, místní příslušnost se určí podle místa výkonu rozhodnutí.

Rozhodnutí o právu na styk s dítětem a rozhodnutí stanovící navrácení dítěte vydané na základě čl. 11 odst. 8 nařízení č. 2201/2003 jsou podle čl. 41 a 42 nařízení č. 2201/2003 vykonatelná v jiném členském státě bez nutnosti prohlášení vykonatelnosti a bez možnosti námitky proti uznání rozhodnutí, pokud bylo rozhodnutí osvědčeno v členském státě původu na standardizovaném formuláři obsaženém v příloze nařízení č. 2201/2003.

K návrhu na uznání či neuznání rozhodnutí a na prohlášení rozhodnutí za vykonatelné je třeba přiložit jedno vyhotovení rozhodnutí, které splňuje podmínky nezbytné pro uznání jeho pravosti (např. stejnopis či ověřená kopie rozhodnutí), a osvědčení dle čl. 39, vydané příslušným orgánem členského státu, v němž bylo rozhodnutí vydáno, na standardizovaném formuláři obsaženém v příloze nařízení č. 2201/2003. V případě rozsudku pro zmeškání je třeba dále předložit prvopis nebo ověřený opis písemnosti, která potvrzuje, že straně, která se k řízení nedostavila, byl doručen návrh na zahájení řízení nebo jiná obdobná písemnost nebo jakákoliv písemnost dosvědčující, že žalovaný rozhodnutí jednoznačným způsobem přijal. Není-li předloženo osvědčení nebo požadovaná písemnost v případě rozsudku pro zmeškání, postupuje se dle čl. 38 odst. 1 nařízení č. 2201/2003.

Při splnění podmínek uvedených ve zmíněném nařízení je postup výkonu rozhodnutí ve věcech rodičovské odpovědnosti z jiného členského státu EU stejný jako u výkonu vnitrostátních rozhodnutí. Viz informace v předchozí otázce.

16 Na který soud v tomto členském státě bych se měl obrátit, chci-li napadnout uznání rozhodnutí o rodičovské zodpovědnosti, které bylo vydáno soudem v jiném členském státě? Jaký postup se v těchto případech použije?

Opravný prostředek (odvolání) proti rozhodnutí soudu se podává u soudu, který rozhodnutí vydal. O opravném prostředku rozhoduje nadřízený soud.

17 Jaké právo použije soud v řízení o rodičovské zodpovědnosti, jestliže dítě nebo strany nežijí v tomto členském státě nebo mají různou státní příslušnost?

V řízení ve věcech rodičovské odpovědnosti se rozhodné právo určí dle Úmluvy o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské odpovědnosti a opatření k ochraně dětí z 19. října 1996. Přednostně před Úmluvou z r. 1996 se uplatní dvoustranné mezinárodní smlouvy, kterými je Česká republika ve vztahu k některým státům vázána, pokud nebylo učiněno prohlášení dle čl. 52 odst. 1 Úmluvy z r. 1996 (takové prohlášení učinily ve vztahu ke vzájemné dvoustranné smlouvě Česká republika a Polsko, čímž byla zajištěna přednostní použitelnost Úmluvy z r. 1996).

Poslední aktualizace: 06/03/2019

Za originální verzi stránky (v jazyce daného členského státu) odpovídá příslušné kontaktní místo Evropské soudní sítě. Překlad pořídily útvary Evropské komise. Je možné, že změny, které v originální verzi případně provedly orgány daného členského státu, nebyly ještě do překladů zapracovány. ESS-O ani Evropská komise neodpovídá ani neručí za informace a data, které tento dokument obsahuje či na které odkazuje. Předpisy v oblasti autorských práv členských států odpovědných za tuto stránku naleznete v právním oznámení.